

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นการสอบสวน

กิตติพงษ์ สิมมาลี¹

วันที่รับบทความ: 19 มีนาคม 2568; วันที่แก้ไขบทความ: 27 มีนาคม 2568; วันที่ตอบรับเผยแพร่: 28 มีนาคม 2568

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาและแก้ไขปัญหาอุปสรรคในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นการสอบสวน ตลอดจนนำเสนอรูปแบบขั้นตอนที่เหมาะสมเพื่อขับเคลื่อนกระบวนการยุติธรรมทางเลือกให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยทำการศึกษาและวิเคราะห์ผ่านการทบทวนวรรณกรรม เอกสาร ตำรา ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และหลักกฎหมายตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ควบคู่กับการศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายของต่างประเทศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่น จากการศึกษาพบว่า การนำกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาบังคับใช้ในชั้นการสอบสวนของไทยในปัจจุบันยังคงประสบปัญหาอุปสรรคหลายประการ เช่น ข้อจำกัดด้านจำนวนผู้ไกล่เกลี่ยที่ไม่เพียงพอและไม่ครอบคลุมทุกสถานีตำรวจทั่วประเทศ ปัญหาความซับซ้อนในการจัดทำเอกสารประกอบสำนวน และความไม่เข้าใจในขั้นตอนการปฏิบัติของผู้ที่เกี่ยวข้อง บทความนี้จึงได้นำเสนอข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติและเชิงนโยบายเพื่อพัฒนาระบบดังกล่าว อาทิ การลดขั้นตอนกระบวนการก่อนเข้าสู่การไกล่เกลี่ย การลดจำนวนเอกสารในสำนวนการสอบสวน และการเร่งรัดจัดอบรมเพิ่มจำนวนผู้ไกล่เกลี่ยประจำสถานีตำรวจ ซึ่งหากกระบวนการไกล่เกลี่ยนี้สามารถดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและยุติได้ในชั้นพนักงานสอบสวน จะช่วยลดปริมาณคดีที่จะขึ้นสู่ศาล ลดงบประมาณและค่าใช้จ่ายของรัฐและคู่กรณี และเป็นแรงผลักดันสำคัญในการสร้างความสมานฉันท์ให้เกิดขึ้นในสังคมอย่างแท้จริง

คำสำคัญ: การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท, ชั้นการสอบสวน, กระบวนการยุติธรรมทางเลือก, พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562

¹ พันตำรวจเอก, ผู้กำกับการสถานีตำรวจนครบาลศาลาแดง, 2564 – 2567 (ผู้ประพันธ์บรรณกิจ)

Mediation of Disputes at the Inquiry Level

Kittipong Simmalee¹

Received: March 19, 2025; Revised: March 27, 2025; Accepted: March 28, 2025

Abstract

This academic article explores the mediation of criminal disputes at the inquiry level, aiming to propose development guidelines and address operational challenges within the process. By synthesizing relevant theoretical frameworks, the Mediation Act B.E. 2562 (2019), and comparative legal perspectives from the United States and Japan, this article analyzes the structural and procedural obstacles embedded in the current system. The analysis demonstrates that the implementation of criminal mediation during the investigative stage in Thailand faces several practical challenges, including an insufficient number of qualified mediators nationwide, cumbersome documentation requirements for case files, and a lack of procedural clarity among investigating officers. To enhance the efficiency of this alternative justice mechanism, the article offers key practical and policy recommendations, such as simplifying pre-mediation steps, minimizing case file documentation, and scaling up specialized mediator training across all police stations. Ultimately, optimizing the mediation process at the inquiry level will significantly alleviate court congestion, minimize financial burdens for both the state and the parties involved, and systematically contribute to sustainable social harmony.

Keywords: Dispute Mediation, Inquiry Level, Alternative Justice, Mediation Act B.E. 2562 (2019)

¹ Police Colonel, Superintendent of Sala Daeng Metropolitan Police Station, from 2021 to 2024 (Corresponding Author)

บทนำ

ปัจจุบันสังคมมีความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว มีผลให้การดำรงชีพของมนุษย์ได้เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตซึ่งเป็นการดำรงชีพแบบพึ่งพาอาศัยกัน เข้าสู่สังคมที่เกิดการแข่งขัน และเมื่อมีการแข่งขันกันขึ้น สิ่งทีุ่ดหลีกเลี่ยงไม่พ้น คือความขัดแย้งและข้อพิพาท และถ้าไม่ได้รับการแก้ไขที่ถูกต้องแล้ว สิ่งที่จะตามมาคือความรุนแรง และนำไปสู่ความสูญเสียจนถึงขั้นเสียหายอย่างร้ายแรงที่สุด ทำให้มีปริมาณคดีที่เกิดขึ้นในแต่ละสถานีดตำรวจทั่วประเทศจำนวนมาก ซึ่งในแต่ละคดีจะต้องผ่านกระบวนการสอบสวนตามกฎหมาย และระเบียบที่เกี่ยวข้อง มีระยะเวลาในการทำคดีแต่ละประเภทซึ่งขึ้นอยู่กับความยากง่ายและพยานหลักฐานต่างๆที่พนักงานสอบสวนจะต้องรวบรวมเข้าในสำนวนการสอบสวนคดีอาญา ทำให้แต่ละคดีต้องใช้เวลานานกว่าจะทำการสอบสวนเสร็จสิ้น นอกจากนั้นแต่ละคดีจะต้องมีค่าใช้จ่ายในการทำสำนวนคดี ไม่ว่าจะเป็นค่าใช้จ่ายของพนักงานสอบสวนเจ้าของสำนวนคดี เช่น การเดินทางไปศาล ไปสำนักงานอัยการ การเดินทางไปส่งและรับผลการตรวจพิสูจน์ของกลาง และผลการตรวจพิสูจน์ต่างๆ ค่าใช้จ่ายในการส่งหมายเรียกผู้ต้องหา หรือหมายเรียกพยาน ค่ายานพาหนะนำตัวผู้ต้องหาไปมัดฟ้อง ผูกขัง หรือการไปยื่นคำร้องขอหมายจับ หมายค้นต่อศาล นอกจากนั้นยังมีค่าใช้จ่ายของคู่กรณีที่ต้องเดินทางมาที่สถานีตำรวจหลายครั้ง เช่น มาให้สอบปากคำ นำพยานหลักฐานมามอบให้พนักงานสอบสวน หรือนำพยานบุคคลที่รู้เห็นเหตุการณ์มาให้พนักงานสอบสวนสอบปากคำเป็นพยานในคดี

ดังนั้นการทำความเข้าใจในเรื่องของความขัดแย้งที่ก่อให้เกิดคดีต่างๆที่นำมาสู่การแจ้งความร้องทุกข์ยังสถานีตำรวจ จึงเป็นสิ่งที่ช่วยให้สามารถยุติความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้เมื่อมีข้อขัดแย้งหรือข้อพิพาททางอาญาเกิดขึ้น โดยปกติผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิด จะเรียกร้องหาความยุติธรรมโดยการนำคดีเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมโดยเริ่มต้นแจ้งความร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนที่สถานีตำรวจ หากไม่มีการไกล่เกลี่ยกันระหว่างคู่กรณีก็จะเข้าสู่กระบวนการสอบสวนทำสำนวนคดีขึ้นสู่ศาล การแก้ไขความขัดแย้งหรือคดีที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน มักใช้การดำเนินคดีกระแสดหลักในการยุติความขัดแย้ง คือการนำคดีขึ้นสู่การพิจารณาในศาล ทำให้มีคดีขึ้นสู่ศาลเป็นจำนวนมากทำให้การพิจารณาคดีอาจเกิดความล่าช้า รัฐต้องเสียงบประมาณของแผ่นดินจำนวนมาก ทำให้คดีล้นศาล และทำให้นักโทษล้นเรือนจำ และคู่กรณีมุ่งเอาชนะกันเมื่อศาลตัดสินแล้วความสัมพันธ์ของคู่กรณีมักไม่กลับมาเหมือนเดิม

ที่ผ่านมาคดีข้อพิพาททางอาญาที่เข้าสู่กระบวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนตามสถานีตำรวจทั่วประเทศมากขึ้น ทำให้ประสบปัญหาคดีล้นสถานีตำรวจ เป็นเหตุให้พนักงานสอบสวนทำสำนวนการสอบสวนแต่ละคดีเป็นไปด้วยความล่าช้า พนักงานสอบสวนแต่ละนายต้องรับผิดชอบในการสอบสวนคดีที่มีปริมาณมาก ซึ่งตัวพนักงานสอบสวน และหัวหน้าหน่วยก็พยายามในการแก้ไขปัญหาโดยวิธีการบริหารจัดการคดีแต่ละประเภทที่เข้าสู่กระบวนการสอบสวน (Case management) โดยการใช้กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นสอบสวน ในเฉพาะกลุ่มคดีความผิดอันยอมความได้ ความผิดลหุโทษ และความผิดที่มีอัตราโทษไม่ร้ายแรง

เมื่อปี พ.ศ. 2562 ประเทศไทย มีการตราพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ขึ้น เพื่อใช้เป็นกฎหมายกำหนดแนวทางในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ซึ่งเมื่อเกิดข้อพิพาทระหว่างกัน คู่กรณีต่างต้องการ

ได้รับความยุติธรรม การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้คู่กรณีได้พูดคุยกัน เพื่อหาแนวทางการระงับข้อพิพาทที่ทุกฝ่ายพึงพอใจโดยมีคนกลางซึ่งเรียกว่าผู้ไกล่เกลี่ยทำหน้าที่ช่วยเหลือ และอำนวยความสะดวกให้คู่พิพาทได้มีโอกาสพูดคุยเสนอทางออกร่วมกันนำไปสู่การแก้ไขข้อพิพาทด้วยความพึงพอใจของคู่กรณี เป็นวิธีการระงับข้อพิพาทรูปแบบหนึ่ง ซึ่งถือเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือก คือ ทางเลือกอื่นนอกจากให้ศาลชี้ขาดตัดสิน เพราะมีวิธีการที่สำคัญคือแก้ไขปัญหาฟื้นฟูความสัมพันธ์ สร้างความสมานฉันท์ในสังคม และเยียวยาความเสียหาย ซึ่งทำได้ทางออกที่คู่กรณีทั้งสองฝ่ายพึงพอใจ (โชติช่วง ทังวงศ์: 2558)

ในบทความฉบับนี้ จะกล่าวถึงเฉพาะการระงับข้อพิพาทในชั้นพนักงานสอบสวน ซึ่งเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกโดยวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (Mediation) เป็นการเปิดโอกาสให้คู่กรณีคือผู้เสียหาย และฝ่ายผู้ต้องหา ได้พูดคุยเจรจาไกล่เกลี่ยกันในชั้นสถานีตำรวจ ตามกระบวนการขั้นตอนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 เพื่อใช้เป็นแนวทางในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีที่เกิดขึ้นในชั้นสอบสวน ตามหมวด 4 แห่งพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 เป็นเพิ่มช่องทางและให้อำนาจเจ้าหน้าที่ หรือพนักงานสอบสวนมีความมั่นใจในการทำคดีที่จะเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยเป็นไปตามหลักกฎหมายเพื่อให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยมีผู้ทำหน้าที่เป็นคนกลางเรียกว่า “ผู้ไกล่เกลี่ย” ทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยแทนพนักงานสอบสวน ซึ่งผู้ไกล่เกลี่ยที่มาทำหน้าที่ต้องเป็นผู้ที่ผ่านการอบรมและขึ้นทะเบียนเป็นผู้ไกล่เกลี่ยของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ แล้วแจ้งขึ้นบัญชีเป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประจำสถานีตำรวจต่างๆทั่วประเทศ

การวิจัยเรื่องการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นการสอบสวน มีวัตถุประสงค์ เพื่อเป็นการนำเสนอแนวทางการพัฒนาการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นการสอบสวน และนำเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหา หรืออุปสรรคในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประเภทคดีที่เกิดขึ้นในชั้นการสอบสวน ตลอดจนนำเสนอรูปแบบกระบวนการขั้นตอนเพื่อให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นการสอบสวนซึ่งเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

วิธีการวิจัยในครั้งนี้ใช้เทคนิคการวิจัยในเชิงคุณภาพ (Qualitative Study) โดยดำเนินการวิจัยจากการศึกษาเอกสาร หนังสือ ตำรา วิเคราะห์และสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และทำการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เกี่ยวข้องในกระบวนการไกล่เกลี่ย เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา โดยการจัดกลุ่มข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แล้วเชื่อมโยงเนื้อหาแต่ละส่วนเข้าด้วยกันเพื่อหาข้อสรุป

ผู้เขียนจึงขอเสนอในส่วนของความหมายของการไกล่เกลี่ย การนำเสนอแนวทางการพัฒนาการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นการสอบสวน และนำเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหา หรืออุปสรรคในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประเภทคดีที่เกิดขึ้นในชั้นการสอบสวน ตลอดจนนำเสนอรูปแบบกระบวนการขั้นตอนเพื่อให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นการสอบสวนซึ่งเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ การนำแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และหลักกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นสอบสวนตามกฎหมายไทยเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ คือ ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศญี่ปุ่น

การทบทวนวรรณกรรม

1)ความหมาย แนวคิดทฤษฎี และพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562

(1) ความหมายของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

ความหมายของคำว่า“ไกล่เกลี่ย” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ให้ความหมายไว้ว่า “พูดจาให้ปรองดองกัน พูดจาให้ตกลงกัน ลูบไล้ ทำให้เรียบเรียบ ทำให้มีส่วนเสมอกัน” ส่วนการไกล่เกลี่ยตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 หมายความว่า การดำเนินการเพื่อให้คู่กรณีมีโอกาสเจรจาตกลงกันระงับข้อพิพาททางแพ่งและทางอาญาโดยสันติวิธีและปราศจากการวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาท ทั้งนี้ไม่รวมถึงการไกล่เกลี่ยที่ดำเนินการในชั้นศาลและชั้นบังคับคดี (พ.ร.บ.การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท มาตรา 3 : 2562) หลักและสาระสำคัญของพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 เป็นการดำเนินการเพื่อให้คู่กรณีมีโอกาสเจรจาตกลงกันระงับข้อพิพาททางแพ่งและทางอาญาโดยสันติวิธีและปราศจากการวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาท ทั้งนี้ไม่รวมถึงการไกล่เกลี่ยที่ดำเนินการในชั้นศาลและชั้นบังคับคดี (พ.ร.บ.การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ม. 3 : 2562) โดยการไกล่เกลี่ยตามกฎหมายฉบับนี้ แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ

(1) การไกล่เกลี่ยโดยหน่วยงานของรัฐ (Mediation by government agencies) เช่น ราชการส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาค สำนักงานศาลยุติธรรม สำนักงานอัยการ หรือหน่วยงานอื่นของรัฐตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมกำหนดในกฎกระทรวง

(2) การไกล่เกลี่ยในชั้นสอบสวน (Mediation at the investigative stage) เช่น การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสถานีตำรวจ

(3) การไกล่เกลี่ยโดยศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน (Mediation by the People's Mediation Center) ซึ่งตั้งอยู่ตามสถานที่ หรือชุมชนต่างๆ ภายใต้การกำกับดูแลของกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นสอบสวน สำนักงานตำรวจแห่งชาติได้นำพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 มาบังคับใช้โดยผ่านพนักงานสอบสวนตามสถานีตำรวจต่างๆทั่วประเทศ โดยพนักงานสอบสวนจะต้องปฏิบัติตามกฎหมายคือ เปลี่ยนรูปแบบไกล่เกลี่ยจากเดิมที่พนักงานสอบสวนเป็นผู้ทำหน้าที่ผู้ไกล่เกลี่ยมาเป็นบุคคลอื่นซึ่งเรียกว่า “ผู้ไกล่เกลี่ย” ซึ่งเป็นบุคคลที่ได้รับการขึ้นทะเบียนและได้รับการแต่งตั้งให้ทำหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (พ.ร.บ.การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ม.3 : 2562) มาทำหน้าที่เป็นคนกลางทำการไกล่เกลี่ยแทนพนักงานสอบสวน และต้องนำเอารูปแบบขั้นตอนตามที่พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 กำหนดไว้โดยเฉพาะการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นสอบสวน (พ.ร.บ.การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท หมวด 4 : 2562) มาปฏิบัติโดยเมื่อมีคดีเกิดขึ้นและมีผู้เสียหายหรือคู่กรณีมาแจ้งความร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวน หากเป็นคดีที่อาจไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ตามกฎหมายฉบับนี้ พนักงานสอบสวนจะต้องแจ้งสิทธิให้คู่กรณีทราบในโอกาสแรกว่ามีสิทธิยื่นคำร้องขอไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาได้ (พ.ร.บ.การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ม.43 : 2562)

ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 มาตรา 41 คดีความผิดทางอาญาหรือข้อพิพาททางอาญาในชั้นสอบสวน ตามหมวด 4 ที่สามารถไกล่เกลี่ยได้จะเป็นคดีความผิด 3 กลุ่ม

ได้แก่ (1) กลุ่มที่ 1 คดีความผิดอันยอมความได้ (2) กลุ่มที่ 2 ความผิดลหุโทษ ได้แก่ กระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้มีผู้ได้รับบาดเจ็บตามมาตรา 390 ทำร้ายร่างกายผู้อื่นไม่ได้รับบาดเจ็บตามมาตรา 391 ทำให้ผู้อื่นตกใจกลัวโดยการขู่เข็ญตามมาตรา 392 คุกคามผู้อื่นซึ่งหน้าตามมาตรา 393 ไล่ต้อนสัตว์เข้าสวนไร่นาผู้อื่นตามมาตรา 394 ปลอ่ยปละละเลยสัตว์ตามมาตรา 395 และรังแก ช่มเหิง คุกคาม หรือทำให้ผู้อื่นอับอายหรือเดือดร้อนรำคาญตามมาตรา 397 แห่งประมวลกฎหมายอาญา (3) กลุ่มที่ 3 ความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสามปีตามบัญชีท้ายพระราชบัญญัตินี้ ได้แก่ เข้าร่วมชุมนุมต่อสู้และมีผู้ถึงแก่ความตายตามมาตรา 294 วรรคหนึ่ง ทำร้ายร่างกายผู้อื่นจนได้รับบาดเจ็บตามมาตรา 295 ทำร้ายร่างกายผู้อื่นอันเป็นเหตุฉกรรจ์ตามมาตรา 296 เข้าร่วมชุมนุมต่อสู้และมีผู้ได้รับอันตรายสาหัสตามมาตรา 299 วรรคหนึ่ง ประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายสาหัสตามมาตรา 300 และ ลักทรัพย์ตามมาตรา 334 แห่งประมวลกฎหมายอาญา

(2) แนวคิดทฤษฎี เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

(2.1) กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice Process)

หมายถึง เป็นกระบวนการที่ใหม่ในงานยุติธรรมแบบองค์รวมได้รับการ สนับสนุนจากสมาพันธ์องค์กรอิสระ เพื่อการป้องกันอาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาแห่งองค์การสหประชาชาติ (Criminal Justice) มีคณะทำงานเพื่อความยุติธรรมในเชิงสร้างสรรค์ เป็นหน่วยงานที่เริ่มต้นในการศึกษา และต่อมาได้มีนักวิชาการอีกจำนวนไม่น้อยที่ให้ความสำคัญต่อการศึกษาศึกษา และได้ให้ความหมายไว้ เช่น T. Marshall (อ้างถึงใน นิเวศน์ อรุณเบิกฟ้า, 2548, น. 19) ได้ให้คำนิยามว่า “Restorative Justice เป็นกระบวนการที่กลุ่มผู้มีส่วนได้เสียในการกระทำผิดมารวมตัวกันเพื่อแก้ปัญหาว่าจะจัดการอย่างไรกับสิ่งที่เกิดขึ้น จากการกระทำผิด รวมทั้งผลกระทบที่อาจตามมาในอนาคต” ลักษณะและรูปแบบของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ มี 2 ลักษณะ คือ

(1) กระบวนการที่จะทำให้เกิดความสมานฉันท์ ต้องเป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดการฟื้นฟู โดยมีหลักการว่า ควรเป็นกระบวนการที่ไม่เป็นทางการ ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้มาพบกันในบรรยากาศที่ส่งเสริมให้เกิดความปรองดอง ส่งเสริมให้ผู้กระทำผิดได้ชดใช้ค่าเสียหาย ส่งเสริมให้ชุมชนได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง

(2) ผลลัพธ์ที่จะก่อให้เกิดความสมานฉันท์ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญ ผลลัพธ์ซึ่งจะได้จาก กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ คือ การแสดงความสำนึกผิดและการยินยอมที่จะปรับพฤติกรรม การเยียวยาชดใช้ที่ผู้กระทำผิดพร้อมที่จะชดใช้ให้กับผู้เสียหาย ซึ่งอาจจะไม่ใช่เป็นเรื่องเงินอย่างเดียว อาจเป็นการกระทำ หรืองดเว้นการกระทำ หรือการสร้าง ความพึงพอใจให้กับคู่กรณี

(3) ขั้นตอนกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามกฎหมายไทย

ขั้นตอนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นสอบสวนการไกล่เกลี่ยในชั้นสอบสวนความผิดในหมวด 4 ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ประกอบระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการยื่นคำร้องขอไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา การพิจารณาและระยะเวลาการสั่งคำร้อง และกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา พ.ศ.2562 มี 4 ขั้นตอน ได้แก่

(1) ขั้นตอนที่ 1 พนักงานสอบสวนแจ้งสิทธิให้คู่กรณีทราบ เมื่อคู่กรณีสมัครใจทั้งสองฝ่าย พนักงานสอบสวนก็จะให้ยื่นคำร้องเพื่อเสนอให้หัวหน้าสถานีตำรวจพิจารณาอนุมัติ

(2) ขั้นตอนที่ 2 การแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ย เมื่อหัวหน้าสถานีตำรวจพิจารณาแล้วอนุมัติให้ไกล่เกลี่ย พนักงานสอบสวนก็จะให้คู่กรณีเลือกและแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยที่ขึ้นบัญชีเป็นผู้ไกล่เกลี่ยประจำสถานีตำรวจแห่งนั้น เพื่อทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยในคดีดังกล่าว

(3) ขั้นตอนที่ 3 การดำเนินการไกล่เกลี่ย ให้เริ่มไกล่เกลี่ยครั้งแรกภายใน 7 วันนับแต่วันแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ย คู่กรณีต้องเข้าร่วมไกล่เกลี่ยด้วยตนเอง และมีสิทธิให้ผู้ซึ่งตนไว้วางใจไม่เกินสองคนเข้าฟังการไกล่เกลี่ยได้

(4) ขั้นตอนที่ 4 การสิ้นสุดการไกล่เกลี่ย การสิ้นสุดของการไกล่เกลี่ยจะมีผล 2 ประการ คือ คู่กรณีตกลงกันไม่ได้ กับตกลงกันได้ หากผลการไกล่เกลี่ยคู่กรณีตกลงกันได้ เมื่อคู่กรณีได้มีข้อตกลงเป็นประการใดแล้ว ให้ผู้ไกล่เกลี่ยบันทึกข้อตกลงหรือจัดให้มีการบันทึกข้อตกลงนั้นไว้เป็นลายลักษณ์อักษร และให้คู่กรณีและผู้ไกล่เกลี่ยลงลายมือชื่อไว้ แล้วให้ผู้ไกล่เกลี่ยส่งบันทึกข้อตกลงไปยังพนักงานสอบสวนภายใน 7 วัน นับแต่วันไกล่เกลี่ยสิ้นสุดลง ต่อมาเมื่อคู่กรณีได้ปฏิบัติตามบันทึกข้อตกลงแล้ว ให้แจ้งพนักงานสอบสวนทราบ เพื่อจัดทำบันทึกการปฏิบัติตามข้อตกลง ส่งไปยังพนักงานอัยการพร้อมด้วยสำนวนการสอบสวนและเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อพิจารณาสั่งยุติคดี แต่หากในกรณีที่มีการปฏิบัติตามบันทึกข้อตกลงไม่ครบถ้วน ให้คู่กรณีแจ้งให้พนักงานสอบสวนทราบเพื่อเสนอพนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจออกคำสั่งพิจารณา มีคำสั่งดำเนินคดีต่อไป เว้นแต่ผู้เสียหายพอใจในการปฏิบัติตามข้อตกลงที่ได้กระทำไปแล้ว ให้คู่กรณีแจ้งพนักงานสอบสวนเพื่อดำเนินส่งสำนวนการสอบสวนและเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้อัยการพิจารณาสั่งยุติคดีได้เช่นเดียวกัน เมื่อพนักงานอัยการมีคำสั่งยุติคดี สิทธินาคดีอาญามาฟ้องเป็นอันระงับ แต่หากเป็นกรณีคู่กรณีเป็นผู้ต้องหาลงใจไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงโดยไม่มีเหตุอันควร ให้พนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจออกคำสั่งมีคำสั่งดำเนินคดีต่อไป (พ.ร.บ.การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ม.64,65 ,66: 2562)

ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 นอกจากการไกล่เกลี่ยคดีอาญาในชั้นสอบสวนตามหมวด 4 แล้ว ยังมีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยภาคประชาชนตามหมวด 5 ที่ตั้งอยู่ตามสถานที่ส่วนราชการต่างๆและภายในชุมชน หมู่บ้าน ซึ่งคดีความผิดที่ทำการไกล่เกลี่ยศูนย์ไกล่เกลี่ยภาคประชาชน มี 3 กลุ่ม ได้แก่ (1) คดีข้อพิพาททางแพ่งทุนทรัพย์ไม่เกิน 500,000 บาท (2) คดีความผิดยอมความได้ และ (3) ความผิดลหุโทษ จำนวน 7 มาตรา ซึ่งเป็นกลุ่มเดียวกับความผิดในหมวด 4 ผู้ไกล่เกลี่ยที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยคือผู้ไกล่เกลี่ยที่ขึ้นทะเบียนกับกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม

นอกจากนี้ยังไม่มีการไกล่เกลี่ยก่อนฟ้องในชั้นศาล ซึ่งศาลก็จะมีระบบไกล่เกลี่ยก่อนฟ้องแต่จะทำเฉพาะบางเรื่อง เช่น คดีความผิดอันยอมความได้ คดีลหุโทษ และคดีแพ่ง ตัวอย่างเช่น คดีเงินกู้ของกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา (กยศ.)

จากการนำพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2562 มาใช้เป็นแนวทางการปฏิบัติในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทชั้นสอบสวน พบว่ามีปัญหาในทางปฏิบัติหลายประการ เช่น ปัญหาจำนวนผู้

ไกล่เกลี่ยมีจำนวนไม่เพียงพอ ปัญหาการจัดทำเอกสารต่างๆ ปัญหาความไม่เข้าใจขั้นตอนการปฏิบัติของผู้เกี่ยวข้องในกระบวนการไกล่เกลี่ย

3) การไกล่เกลี่ยของกฎหมายต่างประเทศ

(1) การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา (Mediation under United States law)

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของประเทศสหรัฐอเมริกา ก็มีหลายรัฐที่มีกฎหมายบังคับว่า จะต้องผ่านการเจรจาไกล่เกลี่ยกันก่อนโดยอยู่บนพื้นฐานของหลักความสมัครใจของคู่กรณี หากคู่กรณีไม่สมัครใจทั้งสองฝ่าย ก็ทำอะไรไม่ได้ ซึ่งมีแนวปฏิบัติคล้ายกับพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ซึ่งนอกจากสหรัฐอเมริกาแล้ว ยังมีหลายประเทศในแถบยุโรปมีมาตรการทางกฎหมายที่จะใช้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นกระบวนการยุติธรรมขั้นต้นก่อน หากตกลงกันไม่ได้หรือไม่สมัครใจเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย จึงจะมีการนำคดีหรือข้อพิพาทขึ้นสู่ศาล (อัญชลี พูลเต็ม. ฝ่ายวิเคราะห์ร่างกฎหมาย สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา,บทความ เรื่อง แนวคิดและหลักการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนฟ้องคดีต่อศาล)

ตัวอย่างการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในรัฐแคลิฟอร์เนีย ปี 2023-2024 รัฐแคลิฟอร์เนียมีระบบ Alternative Dispute Resolution (ADR) ซึ่งรวมถึงการไกล่เกลี่ยเพื่อช่วยลดภาระของศาลและเพิ่มโอกาสในการแก้ไขข้อพิพาทโดยไม่ต้องเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีเต็มรูปแบบ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยในรัฐแคลิฟอร์เนีย (California Code of Civil Procedure, Section 1775-1775.15 กำหนดให้คดีแพ่งที่มีข้อพิพาทสามารถเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยก่อนการพิจารณาคดีได้ California Rules of Court, Rule 3.850 - 3.878 ระบุขั้นตอนและข้อกำหนดของการไกล่เกลี่ย (Penal Code Section 1000 (Pretrial Diversion Program) ใช้ในคดีอาญาบางประเภท เช่น คดียาเสพติด หรือคดีอาชญากรรมที่ไม่รุนแรง โดยผู้กระทำความผิดอาจได้รับโอกาสเข้ารับการบำบัดแทนการถูกดำเนินคดี

ผลของการไกล่เกลี่ยต่อสถานะทางกฎหมายของคู่กรณี

(1) ทางแพ่ง หากคู่กรณีตกลงกันได้ จะมีการทำข้อตกลงเป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งมีผลบังคับตามกฎหมาย และอาจถูกบังคับใช้ได้เสมือนเป็นคำพิพากษาของศาล

(2) ทางอาญา หากจำเลยปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ตกลงกัน (เช่น การบำเพ็ญประโยชน์ หรือจ่ายค่าชดเชย) ศาลอาจยกฟ้องหรือไม่ดำเนินคดีต่อ แต่หากจำเลยไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไข อัยการสามารถนำคดีเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีได้

(2) การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามกฎหมายของประเทศญี่ปุ่น

ประเทศญี่ปุ่นมีกฎหมายเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนฟ้อง ปรากฏอยู่ในมาตรา 275 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของประเทศญี่ปุ่น (Article 275 of the Japanese Code of Civil Procedure) โดยที่คู่กรณีสามารถยื่นคำร้องขอไกล่เกลี่ยต่อศาล ถ้าศาลเห็นว่าคำร้องถูกต้อง ศาลจะกำหนดวันนัดไกล่เกลี่ยต่อไป โดยจะส่งหมายเรียก หรือหมายนัดคู่กรณีมาศาลเพื่อทำการไกล่เกลี่ย หากไกล่เกลี่ยสำเร็จจะมีการทำสัญญาประนีประนอมยอมความต่อไป ซึ่งสัญญาประนีประนอมสามารถบังคับคดีได้ทันทีเสมือนหนึ่งเป็นคำพิพากษา ส่วนในกรณีที่คู่กรณีไม่มาศาล จะถือว่าการไกล่เกลี่ยนั้นไม่สำเร็จ (อภิพงศ์

ศานติเกษม. ระบบการไกล่เกลี่ยก่อนฟ้องคดีของประเทศญี่ปุ่น , เอกสารเสนอต่อที่ประชุมคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง)

บทสรุป

การระงับข้อพิพาทโดยวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นสอบสวน(Dispute resolution by mediation at the investigation stage) เป็นวิธีการทำให้คดีระงับก่อนนำคดีขึ้นสู่ศาล หรือที่เรียกโดยทั่วไปว่า “ADR” (Alternative Dispute Resolution) เป็นกระบวนการทางเลือกในกระบวนการยุติธรรมให้แก่คู่กรณีที่ไม่ประสงค์จะให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนเพื่อฟ้องคดีต่อศาล เนื่องจากการนำคดีขึ้นสู่กระบวนการพิจารณาชั้นศาลทำให้เสียเวลา เสียค่าใช้จ่าย ทำให้คดีล้นศาล และทำให้นักโทษล้นเรือนจำ และคู่กรณีมุ่งเอาชนะกันเมื่อศาลตัดสินแล้วความสัมพันธ์ของคู่กรณีมักไม่กลับมาเหมือนเดิม

การใช้พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ซึ่งเป็นกฎหมายที่ให้อำนาจเจ้าหน้าที่ หรือพนักงานสอบสวนใช้เป็นแนวทางในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เมื่อเกิดข้อพิพาทระหว่างกัน คู่กรณีต่างต้องการได้รับความยุติธรรม การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นสอบสวนโดยผู้ไกล่เกลี่ย เป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้คู่กรณีได้พูดคุยกัน เพื่อหาแนวทางระงับข้อพิพาทที่ทุกฝ่ายพึงพอใจโดยมีคนกลางซึ่งเรียกว่าผู้ไกล่เกลี่ยทำหน้าที่ช่วยเหลือ และอำนวยความสะดวกให้คู่พิพาทได้มีโอกาสพูดคุยเสนอทางออกร่วมกันนำไปสู่การแก้ไขข้อพิพาทด้วยความพึงพอใจของคู่กรณี เป็นวิธีการระงับข้อพิพาทรูปแบบหนึ่งในชั้นสอบสวนของสถานีตำรวจ ซึ่งถือเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือก

สำนักงานตำรวจแห่งชาติได้มีการบังคับใช้พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 เพื่อเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกให้กับประชาชนผู้ที่เป็นคู่กรณีในคดีซึ่งมีความขัดแย้งจนนำมาสู่การแจ้งความร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนที่สถานีตำรวจ โดยมีการออกระเบียบ คำสั่ง ระเบียบที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติการไกล่เกลี่ยในชั้นสอบสวน และมีการจัดอบรมผู้ที่จะทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ย มีการจัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยประจำสถานีตำรวจเพื่อทำการไกล่เกลี่ยในชั้นสอบสวนตาม หมวด 4 ครอบคลุมสถานี (จำนวน 1,484 สถานี ข้อมูลปี 2567 ,สถาบันส่งเสริมงานสอบสวน สำนักงานตำรวจแห่งชาติ) และได้ร่วมบูรณาการกับกรมคุ้มครองสิทธิเสรีภาพกระทรวงยุติธรรม มีการจัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยภาคประชาชนในสถานีตำรวจเพื่อทำการไกล่เกลี่ยภาคประชาชนตามหมวด 5

จากการวิจัยเมื่อนำผลที่ได้มาวิเคราะห์และสังเคราะห์กับ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เกี่ยวข้องในกระบวนการไกล่เกลี่ย ข้อพิพาท พบว่าการใช้กระบวนการไกล่เกลี่ยในชั้นสอบสวนของประเทศไทยพบปัญหาในทางปฏิบัติหลายประการ ได้แก่ ปัญหาจำนวนผู้ไกล่เกลี่ยมีไม่เพียงพอที่จะปฏิบัติหน้าที่ประจำได้ครบทุกสถานีทั่วประเทศซึ่งมีจำนวน 1,484 สถานี ปัญหาขั้นตอนการปฏิบัติและเอกสารในการทำสำนวนคดีไกล่เกลี่ยมีจำนวนมาก เช่น บันทึกต่างๆที่พนักงานสอบสวน และผู้ไกล่เกลี่ยต้องจัดทำ ปัญหาขาดความรู้ความเข้าใจของพนักงานสอบสวนในการทำคดีไกล่เกลี่ยในรูปแบบสำนวนการสอบสวน ปัญหาประชาชนยังไม่ทราบถึงสิทธิในการเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย ปัญหาด้านงบประมาณการจัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ย เงินค่าตอบแทนผู้ไกล่เกลี่ยซึ่งมาทำหน้าที่ ซึ่งปัญหาดังกล่าวอยู่ระหว่างการแก้ไขเพื่อให้

การบังคับใช้กฎหมายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน ทำให้เกิดความพึงพอใจของคู่กรณีทั้งสองฝ่าย สร้างความสมานฉันท์ในสังคมอย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับนานาประเทศที่เจริญแล้ว ซึ่งได้มีการนำกฎหมายการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาใช้ในการไกล่เกลี่ยในคดีต่างๆตามที่กฎหมายประเทศนั้นๆ บัญญัติขึ้นมา อาทิ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศฝรั่งเศส และอีกหลายประเทศในแถบยุโรป ส่วนในทวีปเอเชียมีหลายประเทศที่นำกฎหมายการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาใช้ก่อนฟ้องมาใช้ อาทิเช่น ประเทศญี่ปุ่น

ข้อเสนอแนะ

ในท้ายสุดนี้ ผู้วิจัยเห็นด้วยกับแนวคิดและหลักการ การนำกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นสอบสวนมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทย และเพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 เป็นไปโดยมีประสิทธิภาพ ควรมีการแก้ไขปัญหาดังกล่าวมาข้างต้น ไม่ว่าปัญหাজำนวนผู้ไกล่เกลี่ยมีจำนวนไม่เพียงพอครอบคลุมทุกสถานีตำรวจ ปัญหาเรื่องงบประมาณเงินค่าตอบแทนผู้ไกล่เกลี่ย ปัญหากฎหมาย และระเบียบที่เกี่ยวข้องที่เป็นอุปสรรคในการบังคับใช้กฎหมายการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นสอบสวน

ข้อเสนอแนะในการพัฒนาระบบการไกล่เกลี่ยในชั้นสอบสวนของประเทศไทยให้เกิดประสิทธิภาพ นำไปสู่การกำหนดแนวทางการปฏิบัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นสอบสวน ดังนี้

(1) ข้อเสนอแนะให้รัฐ หรือสำนักงานตำรวจแห่งชาติจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบถึงสิทธิในการเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยในชั้นสอบสวน หากเป็นคดีที่เกิดข้อพิพาทหรือขัดแย้งเป็นคดีที่สามารถไกล่เกลี่ยได้ตั้งที่บัญญัติไว้ในท้ายพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562

(2) ข้อเสนอแนะให้ลดขั้นตอนกระบวนการก่อนเข้าสู่การไกล่เกลี่ยให้น้อยลง การแจ้งสิทธิคู่กรณีควรแจ้งในบันทึกในรายงานประจำ หรือบันทึกคำให้การเท่านั้น ไม่ควรแจ้งในบันทึกแจ้งสิทธิตามแบบฟอร์มซ้ำอีก การขออนุมัติพนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจหรือหัวหน้าสถานีตำรวจ หากเป็นความผิดลหุโทษ หรือความผิดอันยอมความได้ ซึ่งทุนทรัพย์ไม่มากและผู้ต้องหาไม่มีพฤติการณ์จะหลบหนี ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจใช้ดุลพินิจจัดให้มีการไกล่เกลี่ยได้ โดยไม่ต้องยื่นคำร้องขออนุมัติต่อหัวหน้าสถานีตำรวจลดขั้นตอนการทำงานให้น้อยลง เพื่อให้การขับเคลื่อนกระบวนการยุติธรรมได้อย่างรวดเร็วมีประสิทธิภาพ

(3) ข้อเสนอแนะกรณีการทำคดีควรลดเอกสารในส่วนงานสอบสวนให้น้อยลง โดยหากไกล่เกลี่ยสำเร็จให้คงเหลือเอกสารประกอบส่วนงานสอบสวนมีรายการดังนี้ (1) บันทึกการเลือกและแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ย (2) บันทึกข้อตกลงหรือบันทึกปฏิบัติตามข้อตกลง และ (3) พนักงานสอบสวนไม่ต้องสรุปรายงานการสอบสวน โดยให้นำเอกสารที่จัดทำมาทั้งหมดรวบรวมเป็นส่วนงานสอบสวน แล้วทำหนังสือส่งพนักงานอัยการเพื่อมีความเห็นยุติคดี

(4) ข้อเสนอแนะกรณีจำนวนผู้ไกล่เกลี่ยมีไม่เพียงพอในศูนย์ประจำสถานีตำรวจ เสนอแนะให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติ จัดอบรมผู้ไกล่เกลี่ยให้เพียงพอในการปฏิบัติหน้าที่ตามศูนย์ไกล่เกลี่ยประจำสถานีตำรวจให้ครบทุกสถานี โดยมีผู้ไกล่เกลี่ยประจำสถานีตำรวจแห่งละอย่างน้อย 3 คนเพื่อปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ย

(5) ข้อเสนอแนะกรณีงบประมาณค่าตอบแทนผู้ไกล่เกลี่ย ควรจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอ โดยการแยกตั้งงบค่าตอบแทนผู้ไกล่เกลี่ยออกต่างหาก กำหนดขั้นตอนและเอกสารการเบิกจ่ายให้ชัดเจน และให้ความรู้กับเจ้าหน้าที่และบุคคลที่เกี่ยวข้องถึงขั้นตอนการเบิกค่าตอบแทน

สิ่งสำคัญท้ายสุด รัฐบาลหรือหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมควรส่งเสริมให้มีการเผยแพร่ความรู้และความเข้าใจในเรื่องสิทธิตามกฎหมาย หลักหรือทฤษฎีทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้กับประชาชน รวมทั้งสนับสนุนงบประมาณเพื่อเป็นค่าใช้จ่าย ดำเนินการตามกระบวนการต่างๆ เช่น งบประมาณการฝึกอบรมผู้ไกล่เกลี่ย งบประมาณเงินค่าตอบแทนผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท สนับสนุนการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท หรือแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกันของหน่วยงาน กระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่ความรู้ความเข้าใจในระดับที่สูงขึ้น จนสามารถนำไปสู่การที่คู่กรณีที่เกิดข้อพิพาทตัดสินใจที่จะเลือกใช้ยุติธรรมทางเลือก คือกระบวนการไกล่เกลี่ยในชั้นสอบสวนมีจำนวนมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม. (2566ก). *คู่มือปฏิบัติงานไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท 2562*. กระทรวงยุติธรรม.
- กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม. (2566ข). *ระเบียบและขั้นตอนการตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน*. กระทรวงยุติธรรม.
- กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. (2545). *กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ทางเลือกใหม่สำหรับกระบวนการการไกล่เกลี่ยความผิดที่มีโทษทางอาญา* [การศึกษาอิสระ]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- โชติช่วง ทังวงศ์. (2558). *การระงับข้อพิพาทด้วยวิธีอนุญาโตตุลาการและการไกล่เกลี่ย*. สำนักพิมพ์นิติธรรม.
- นิเวศน์ อรุณเบิกฟ้า. (2548). *กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: กรณีศึกษากระบวนการจัดการความขัดแย้งของชุมชนบ้านเชิงเขา ตำบลปะลุกาสาเมาะ อำเภอปาเาะ จังหวัดนราธิวาส* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สถาบันส่งเสริมงานสอบสวน. (2567). *ข้อมูลการตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยประจำสถานีตำรวจ*. สำนักงานตำรวจแห่งชาติ.
- สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. (2565). *หนังสือคู่มือการปฏิบัติงานการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562*. โรงพิมพ์ตำรวจ.
- สุกัญญา ศรีสาร. (2547). *ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญา*. สำนักพิมพ์แห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- โสฬส ปัญจะวิสุทธิ. (2541). *แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับประสิทธิภาพ*. สำนักพิมพ์วิทิตคอมพ์.
- อภิพงศ์ ศานติเกษม. (2560). *ระบบการไกล่เกลี่ยก่อนฟ้องคดีของประเทศญี่ปุ่น* [เอกสารเสนอต่อที่ประชุม]. คณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง.
- อัญชลี พูลเต็ม. (2563). *แนวคิดและหลักการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนฟ้องคดีต่อศาล: การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา*. ฝ่ายวิเคราะห์ร่างกฎหมาย สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.

กฎหมายและระเบียบ

พระราชบัญญัติการไต่สวนข้อพิพาท พ.ศ. 2562. (2562, 22 พฤษภาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 136 ตอนที่ 67 ก. หน้า 1-22.

ประกาศสำนักงานตำรวจแห่งชาติ. (2562). เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการยื่นคำขอขึ้นทะเบียนผู้ไต่สวน พ.ศ. 2562.

ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ. (2562ก). เรื่อง พนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจออกคำสั่งให้ไต่สวนข้อพิพาทคดีอาญา พ.ศ. 2562.

ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ. (2562ข). เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการเลือกและแต่งตั้งผู้ไต่สวน พ.ศ. 2562.

ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ. (2562ค). เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการยื่นคำร้องขอไต่สวนข้อพิพาททางอาญา การพิจารณาและระยะเวลาการสั่งคำร้อง และกระบวนการไต่สวนข้อพิพาททางอาญา พ.ศ. 2562.